

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/195/2003

WIGILIA W 2003 ROKU - TRADYCJE RODZINNE I PLANY

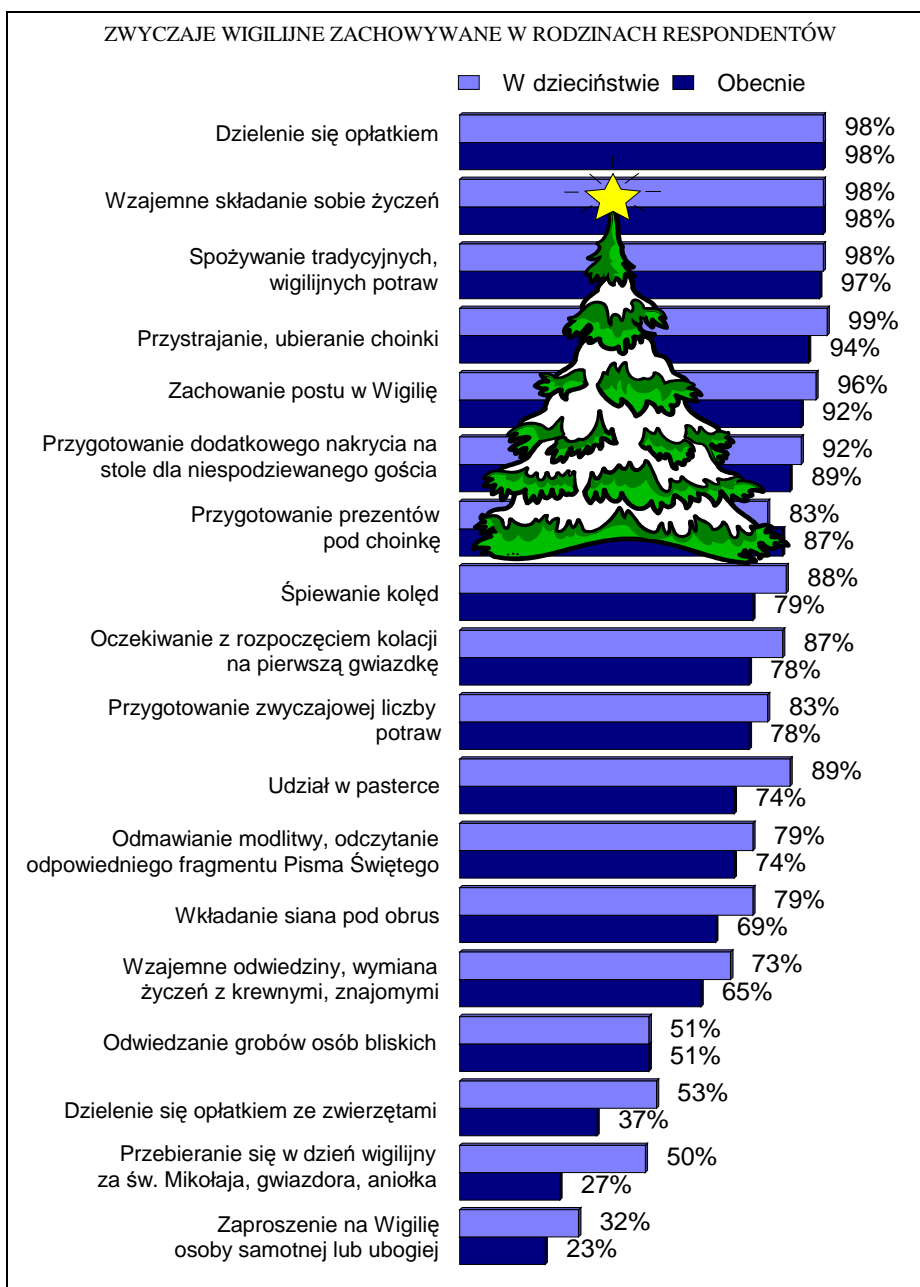
KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ 2003

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Wyniki naszego sondażu, w którym badani porównywali Wigilię współczesną i tę z czasów ich dzieciństwa, w zasadzie świadczą o trwałości podstawowych tradycji wigilijnych w Polsce. Widoczne są jednak także pewne zmiany w przywiązaniu Polaków do niektórych zwyczajów.

W przededniu Świąt Bożego Narodzenia¹ nasi respondenci opisywali tradycje wigilijne zapamiętane z czasów dzieciństwa oraz pielęgnowane obecnie w swoich rodzinach. Przedstawiali także osobiste plany związane z tegorocznymi uroczystościami wigilijnymi.

OBRAZ WSPÓŁCZESNEJ WIGILII

Obraz współczesnej polskiej Wigilii, odtworzony na podstawie badań przeprowadzonych w ostatnich pięciu latach, świadczy o silnym przywiązaniu Polaków do tradycji przekazywanej przez rodziny z pokolenia na pokolenie.

W wigilijny wieczór niemal wszystkie rodziny dzielą się opłatkiem, składają sobie życzenia i wspólnie spożywają tradycyjne wigilijne potrawy na ogół przestrzegając ich zwyczajowej liczby. Prawie w każdym domu świąteczny nastrój tworzy ustrojona, rozświetlona choinka. Ponadto niemal we wszystkich rodzinach uczestnicy uroczystości obdarowują się prezentami (jednak tylko w części domów wiąże się to z przebieraniem się za św. Mikołaja, gwiazdora lub aniołka). Powszechnie przestrzegany jest też zwyczaj ustawiania na wigilijnym stole dodatkowego nakrycia dla niespodziewanego gościa - to staropolska gościnność, a także wywodzący się z czasu powstań i zsyłek obowiązek pamiętania o prześladowanych za ojczyznę nakazują również dzisiaj czekać na nieobecnych. Większość rodzin podtrzymuje ponadto zwyczaj wzajemnych odwiedzin i wymiany życzeń z bliskimi. W co drugiej rodzinie tego dnia odwiedza się też groby bliskich.

Religijny wymiar uroczystościom wigilijnym nadaje powszechnie przestrzegany post (92%), wspólne śpiewanie kolęd (79%), odmawianie przed wieczerzą modlitwy lub czytanie odpowiedniego fragmentu Pisma Świętego (74%) oraz udział w pasterce (74%). Do wydarzeń sprzed dwóch tysięcy lat nawiązują też inne wigilijne obyczaje. Na przykład, na pamiątkę

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (163) przeprowadzono w dniach 5-8 grudnia 2003 roku na liczącej 1000 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

gwiazdy betlejemskiej (komety) w większości rodzin wieczerza wigilijna rozpoczyna się wraz z pojawieniem się na niebie pierwszej gwiazdki (78%), natomiast atmosferę żłóbka betlejemskiego przywołuje obyczaj wkładania pod obrus siana (69%) oraz - znacznie mniej rozpowszechniony - zwyczaj dzielenia się opłatkiem ze zwierzętami (37%).

Warto przy tym pamiętać, że chociaż tego wieczoru powszechnie dajemy symbolicznie wyraz naszej gotowości przyjęcia do wigilijnego stołu niespodziewanego gościa, ustawiając dla niego dodatkowe nakrycie, tylko około jednej czwartej badanych (23%) zapewnia, że ich rodziny mają zwyczaj zapraszania na wigilijną wieczerzę kogoś ze swojego otoczenia, kto jest samotny lub ubogi.

Tabela 1

Zwyczaje wigilijne zachowywane obecnie w polskich rodzinach	Wskazania ankietowanych według terminów badań			
	XII '98	XII '00	XII '02	XII '03
	w procentach			
Dzielenie się opłatkiem	99	98	98	98
Wzajemne składanie sobie życzeń	99	98	98	98
Spożywanie tradycyjnych, wigilijnych potraw	98	97	97	97
Przystrajanie, ubieranie choinki	98	96	95	94
Zachowanie postu w Wigilię	95	94	95	92
Przygotowanie dodatkowego nakrycia na stole dla niespodziewanego gościa	93	91	88	89
Przygotowanie prezentów pod choinkę	87	86	83	87
Śpiewanie kolęd	82	80	79	79
Oczekiwanie z rozpoczęciem kolacji na pierwszą gwiazdkę	76	78	77	78
Przygotowanie zwyczajowej liczby potraw	72	75	76	78
Udział w pasterce	80	79	74	74
Odmawianie modlitwy, odczytanie odpowiedniego fragmentu Pisma Świętego	70	68	66	74
Wkładanie siana pod obrus	50	59	63	69
Wzajemne odwiedziny, wymiana życzeń z krewnymi, znajomymi	80	75	81	65
Odwiedzanie grobów osób bliskich	58	56	56	51
Dzielenie się opłatkiem ze zwierzętami	38	37	35	37
Przebieranie się w dzień wigilijny za św. Mikołaja, gwiazdora, aniołka	23	32	28	27
Zaproszenie na Wigilię osoby samotnej lub ubogiej	-	32	24	23

Najmniej przywiązane do tradycji wigilijnych są rodziny osób, które w ogóle nie uczestniczą w praktykach religijnych (zob. tabele aneksowe). Zrozumiało, że w porównaniu z innymi znacznie częściej dystansują się one wobec wigilijnych praktyk religijnych, takich jak modlitwa lub czytanie Pisma Świętego czy udział w pasterce. W rodzinach tych rzadziej także śpiewa się kolędy i przestrzega postu. Są one również mniej przywiązane do zwyczajów upamiętniających atmosferę żłóbka betlejemskiego i mniej skłonne do wzajemnych odwiedzin i wymiany życzeń. Ponadto nieco mniejszą wagę przywiązują do zwyczaju pozostawiania nakrycia dla niespodziewanego gościa. Pozostałe tradycje są im jednak równie bliskie jak innym rodzinom. Warto ponadto odnotować, że - według deklaracji badanych - dwie piąte rodzin osób niepraktykujących (40%) uczestniczy w pasterce, połowa (49%) odmawia modlitwę lub czyta Pismo Święte, ponad połowa (59%) śpiewa kolędy, a zdecydowana większość (85%) zachowuje post.

Z perspektywy ostatnich pięciu lat widać, że tradycje wigilijne są trwałe, choć zmienia się stopień przywiązania Polaków do niektórych zwyczajów. Umacniają się mniej istotne obyczaje - od roku '98 wyraźnie rośnie liczba rodzin, które w Wigilię wkładają siano pod obrus, stopniowo przybywa też tych, które przestrzegają zwyczajowej liczby potraw wigilijnych². Jednocześnie jednak w tym roku wzrósł odsetek badanych, których rodziny modlą się lub czytają Pismo Święte w czasie Wigilii.

Przejawy osłabienia tradycji odnotowujemy na przykładzie czterech ważnych zwyczajów. W ostatnich dwóch latach zmalało przywiązanie rodzin do uczestnictwa w pasterce oraz goszczenia na wieczerzy osoby samotnej lub ubogiej. Ponadto obecnie znacznie mniej badanych niż w latach poprzednich podkreśla przywiązanie swoich rodzin do wzajemnych odwiedzin i wymiany życzeń, nieco osłabł także zwyczaj odwiedzania grobów osób bliskich. Wynika z tego, że w ostatnich pięciu latach symptomy osłabienia tradycji dotyczą przede wszystkim wspólnotowego wymiaru Wigilii.

---

² Wzrost popularności mogą one zawdzięczać prasie, która omawia te kwestie, a nawet niekiedy obdarowuje czytelników „siankiem”.

WIGILIA ZAPAMIĘTANA Z DZIECIŃSTWA

Przywołanie wspomnień z dzieciństwa pozwala spojrzeć na tradycje wigilijne z dłuższej perspektywy czasowej. Porównanie Wigilii przeżywanej w domu rodzinnym - której obraz wyłania się z odpowiedzi respondentów na pytanie o charakterze retrospektywnym - oraz współczesnej, obchodzonej we własnych rodzinach, wskazuje na trwałość podstawowych tradycji wigilijnych. Widoczne są jednak także pewne zmiany w przywiązaniu Polaków do niektórych zwyczajów, odnotowane również we wcześniejszych badaniach³.

Tabela 2

Zbliżają się Święta Bożego Narodzenia. Chcielibyśmy poprosić Pana(ią) o powrót myślami do dzieciństwa. Poniżej wymieniamy różne zwyczaje wigilijne. Proszę przypomnieć sobie, które z nich przestrzegane były w Pana(i) domu rodzinnym wtedy, gdy był(a) Pan(i) jeszcze dzieckiem. Czy mógłby/mogłaby Pan(i) powiedzieć, które zwyczaje wigilijne są obecnie zachowywane w Pana(i) rodzinie?	W dzieciństwie	Obecnie	Zmiany
	w procentach		
Dzielenie się opłatkiem	98	98	0
Wzajemne składanie sobie życzeń	98	98	0
Spożywanie tradycyjnych, wigilijnych potraw	98	97	-1
Przystrajanie, ubieranie choinki	99	94	-5
Zachowanie postu w Wigilię	96	92	-4
Przygotowanie dodatkowego nakrycia na stole dla niespodziewanego gościa	92	89	-3
Przygotowanie prezentów pod choinkę	83	87	+4
Śpiewanie kolęd	88	79	-9
Oczekiwanie z rozpoczęciem kolacji na pierwszą gwiazdkę	87	78	-9
Przygotowanie zwyczajowej liczby potraw	83	78	-5
Udział w pasterce	89	74	-15
Odmawianie modlitwy, odczytanie odpowiedniego fragmentu Pisma Św.	79	74	-5
Wkładanie siana pod obrus	79	69	-10
Wzajemne odwiedziny, wymiana życzeń z krewnymi, znajomymi	73	65	-8
Odwiedzanie grobów osób bliskich	51	51	0
Dzielenie się opłatkiem ze zwierzętami	53	37	-16
Przebieranie się w dzień wigilijny za św. Mikołaja, gwiazdora, aniołka	50	27	-23
Zaproszenie na Wigilię osoby samotnej lub ubogiej	32	23	-9

³ Zob. komunikaty CBOS: „Polska Wigilia w roku 2000”, grudzień 2000; „Wigilijne tradycje Polaków”, grudzień 2002 (oprac. B. Wciórka).

Dzisiaj równie silne jak w czasach dzieciństwa badanych jest przywiązanie rodzin do zwyczaju dzielenia się opłatkiem i składania sobie życzeń oraz spożywania tradycyjnych wigilijnych potraw. Tak samo często jak w dzieciństwie kultywowany jest także obyczaj odwiedzania grobów osób bliskich. Pozostałe tradycje w mniejszym lub większym stopniu uległy osłabieniu, z jednym wyjątkiem - obdarowywanie się prezentami jest obecnie nieco częstsze niż dawniej. Tylko nieznacznie zmalała też liczba rodzin zachowujących zwyczaj ustawiania dodatkowego nakrycia dla niespodziewanego gościa, nieco mniej rodzin niż dawniej decyduje się na choinkę czy przestrzega zwyczajowej liczby wigilijnych potraw. Zdecydowanie najbardziej zmalało natomiast przywiązanie Polaków do zwyczaju przebierania się w Wigilię za św. Mikołaja (spadek liczby wskazań o 23 punkty). Mniej osób niż dawniej podtrzymuje także zwyczaje przywołujące atmosferę żłóbka betlejemskiego - zmalała liczba rodzin, które dzielą się opłatkiem ze zwierzętami (o 16 punktów), dbają o włożenie siana pod obrus (spadek o 10 punktów) i czekają z rozpoczęciem wieczerzy na pierwszą gwiazdkę (spadek o 9 punktów). Przemiany zaszły także w wigilijnych tradycjach religijnych - nieco mniej rodzin przestrzega w tym dniu postu (spadek o 4 punkty) oraz modli się lub czyta Pismo Święte (spadek 5 punktów), znacznie osłabło przywiązanie do zwyczaju wspólnego śpiewania kolęd (spadek o 9 punktów), a szczególnie - do udziału w pasterce (spadek o 15 punktów). Towarzyszą temu inne zmiany, dodatkowo świadczące o osłabieniu wspólnotowego wymiaru tradycji wigilijnych. Obecnie mniejsze jest przywiązanie do zwyczaju wzajemnych odwiedzin i osobistego składania sobie życzeń (spadek o 8 punktów). Przede wszystkim jednak rodziny respondentów rzadziej niż w czasach ich dzieciństwa podtrzymują zwyczaj zapraszania na wieczerzę osoby potrzebującej wsparcia - samotnej lub ubogiej (spadek o 9 punktów).

CZY W TYM ROKU POLACY ZAPROSZĄ NA WIGILIĘ OSOBE SAMOTNĄ LUB UBOGĄ?

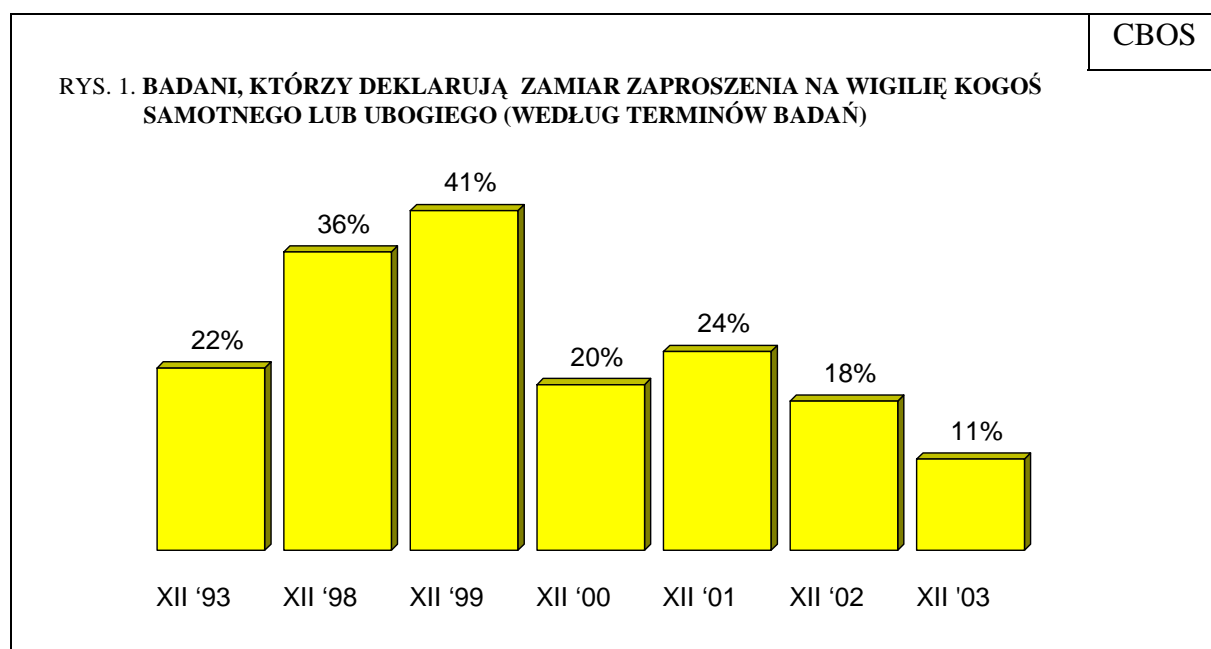
Symptomy słabnięcia wspólnotowego wymiaru tradycji wigilijnych odnotowujemy także analizując tegoroczne plany wigilijne respondentów.

Według deklaracji ankietowanych, w tym roku co dziesiąty z nich (10%) zamierza zaprosić na Wigilię osobę samotną, a nieco mniej (6%) - osobę ubogą.

Tabela 3

Terminy badań	Czy w tym roku zaprosi Pan(i) na Wigilię kogoś z dalszej rodziny lub znajomych tylko dlatego, że jest to:					
	osoba samotna			osoba uboga		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach					
XII '93	20	72	8	13	78	9
XII '98	33	60	7	26	65	8
XII '99	38	54	8	34	57	9
XII '00	20	72	8	9	83	8
XII '01	22	71	7	13	80	7
XII '02	16	77	7	9	84	7
XII '03	10	83	7	6	86	8

Z korelacji odpowiedzi na oba pytania wynika, że gotowość ugoszczenia kogoś spoza kręgu najbliższej rodziny, kto z powodu swojej samotności lub ubóstwa potrzebuje wsparcia, przejawia co dziesiąty Polak (11%), a więc znacznie mniej niż przed rokiem (spadek o 7 punktów) i najmniej w całym ostatnim dziesięcioleciu.

Gotowość ugoszczenia w dniu wigilijnym kogoś, kto potrzebuje emocjonalnego lub materialnego wsparcia, najczęściej deklarowali badani pod koniec lat dziewięćdziesiątych (36% w roku '98, 41% - w roku '99). W roku 2000 liczba planujących tego typu pomoc gwałtownie spadła (do 20%) i przez kolejne lata kształtowała się na poziomie zbliżonym do notowanego w grudniu '93, a więc w czasach, kiedy wiele rodzin przeżywało znaczne trudności bytowe. Natomiast w tym roku odnotowujemy załamanie się gotowości Polaków do przyjęcia pod swój dach osób potrzebujących wsparcia - odsetek deklarujących taki zamiar jest najniższy w całym ostatnim dziesięcioleciu.

Na tle innych grup badanych wyraźnie wyróżniają się rolnicy, wśród których prawie jedna piąta (18%) ma zamiar w tym roku zaprosić na Wigilię kogoś spoza najbliższej rodziny, kto jest samotny lub ubogi. Warto w tym miejscu podkreślić, że plany rolników mają silne oparcie w tradycjach rodzinnych - ponad jedna trzecia rolników (34%) utrzymuje, że ich rodziny podtrzymują obecnie zwyczaj goszczenia osób potrzebujących wsparcia, a ponad dwie piąte (43%) przypomina sobie, że w dzieciństwie zwyczaj ten był przestrzegany w domu rodzinnym. Podobne tradycje rodzinne odnotowujemy tylko wśród bezrobotnych (43% ich rodzin wspierało potrzebujących dawniej, 29% podtrzymuje ten zwyczaj dzisiaj), z tym że tylko nieco ponad jedna ósma bezrobotnych (13%) planuje w tym roku ugoszczenie kogoś potrzebującego, co zapewne wiąże się z ich trudną sytuacją życiową. Do najbardziej otwartych na potrzebujących należą także pracujący na własny rachunek poza rolnictwem - ponad jedna piąta z nich (22%) ma plany goszczenia kogoś samotnego lub ubogiego. Również oni kultywują tradycje rodzinne (w czasie gdy byli dziećmi wspierało potrzebujących 28% ich rodzin, a dzisiaj podtrzymuje ten zwyczaj 30%). Natomiast zdecydowanie najmniejszą gotowość do zaproszenia pod swój dach kogoś potrzebującego wykazują pracownicy umysłowi niższego szczebla - zaledwie 4% z nich ma takie plany. Warto przy tym podkreślić, że w grupie tej bardzo słabe są też tradycje rodzinne w tym względzie.

Jeśli porównamy deklaracje ankietowanych z roku 1993 oraz obecne, to okazuje się, że w ciągu ostatnich dziesięciu lat niemal we wszystkich grupach społeczno-demograficznych zmalała gotowość goszczenia na Wigilii osób samotnych lub ubogich. Zwraca uwagę fakt, że

zamykanie się na potrzebujących jest szczególnie widoczne w środowisku osób najbardziej religijnych - uczestniczących w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (spadek z 33% do 10%), identyfikujących się z prawicą (spadek z 32% do 13%). Wyraźny spadek liczby osób gotowych nieść tego rodzaju pomoc odnotowujemy również w grupach wzorotwórczych - wśród przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (spadek z 28% do 7%) oraz uczniów i studentów (z 33% do 16%).

Należy podkreślić, że w ostatnich dziesięciu latach nie zmieniły się jedynie postawy rolników i pracujących na własny rachunek poza rolnictwem, którzy obecnie wykazują największą wrażliwość na potrzeby osób samotnych i ubogich, częściej niż inni planując przyjęcie ich w czasie Wigilii pod swój dach.

GDZIE I W JAKIM GRONIE SPĘDZĄ POLACY WIGILIJNY WIECZÓR?

Z uzyskanych deklaracji wynika, że wszyscy Polacy będą obchodzić Wigilię. Zdecydowana większość spędzi ten wieczór u siebie w domu (75%), prawie jedna szóstka (16%) będzie świętować u osób bliskich mieszkających niedaleko, a 6% wyjedzie do swoich bliskich poza miejsce zamieszkania. Żadna z badanych przez nas osób nie wybiera się w tym czasie na wczasy lub wycieczkę. Tegoroczne plany są więc zbliżone do tych z lat ubiegłych, choć warto odnotować, że w porównaniu z pierwszą połową lat dziewięćdziesiątych w ostatnich czterech latach nieco mniej osób deklaruje zamiar pozostania w domu, nieco więcej zaś planuje spędzenie Wigilii u bliskich mieszkających w tej samej miejscowości.

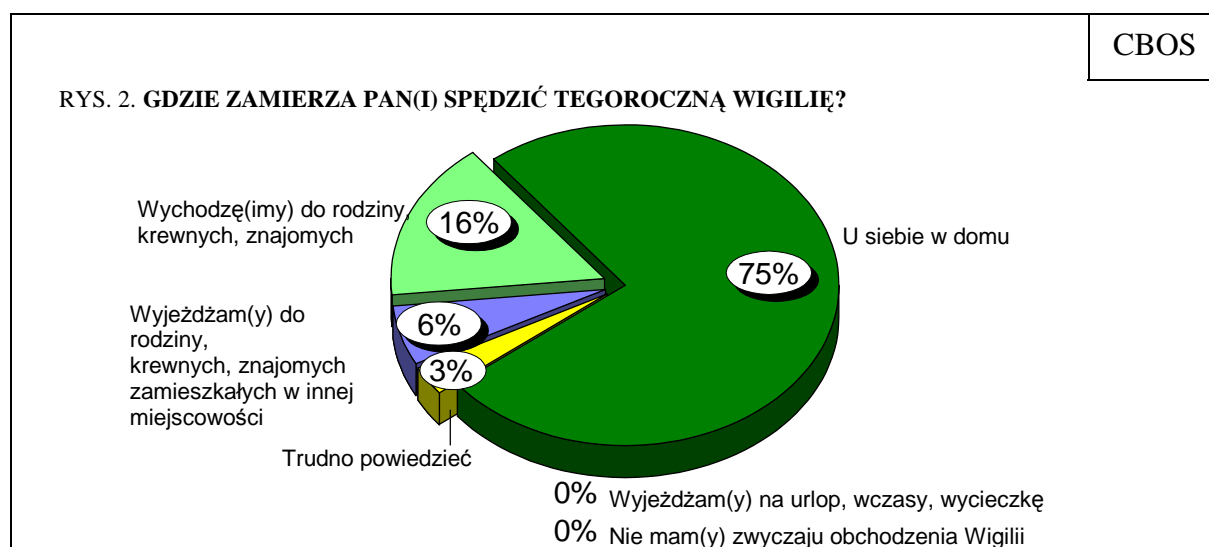

Tabela 4

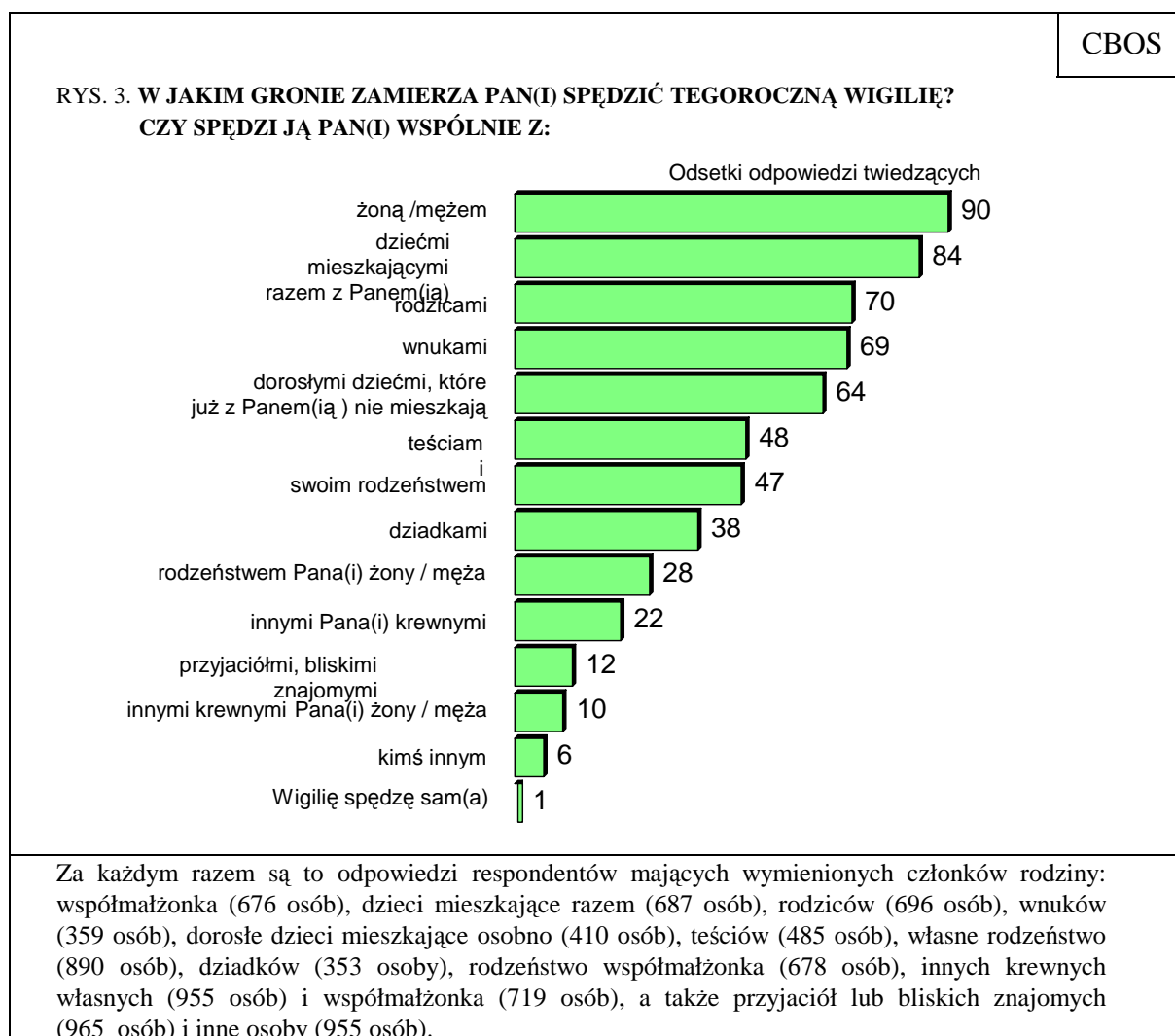
Gdzie zamierza Pan(i) spędzić tegoroczną Wigilię?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	'92	'93	'95	'97	'98	'99	'00	'01	'02	'03
	w procentach									
U siebie w domu	81	83	83	77	76	80	76	74	75	75
Wychodzę(imy) do rodziny, krewnych, znajomych	11	11	11	14	14	12	14	16	13	16
Wyjeżdżam(y) do rodziny, krewnych, znajomych zamieszkających w innej miejscowości	6	5	5	8	8	6	7	8	8	6
Wyjeżdżam(y) na urlop, wczasy, wycieczkę	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Trudno powiedzieć	1	1	1	0	1	1	2	2	3	3
Nie mam(y) zwyczaju obchodzenia Wigilii	-	1	0	1	1	1	1	0	1	0

We wszystkich grupach społeczno-demograficznych większość badanych zamierza spędzić Wigilię u siebie w domu. Sprzyja temu gorsze położenia społeczne - niższe wykształcenie i dochody na osobę w rodzinie, złe warunki materialne, niższa pozycja społeczno-zawodowa, a także zamieszkiwanie na wsi. Okazuje się, że zdecydowanie największymi domatorami są rolnicy (97% deklaruje pozostanie u siebie), ale należą do nich także studenci (84% wskazań). Natomiast Wigilię poza domem najczęściej planują respondenci znajdujący się w najlepszym położeniu społecznym: przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (37%), pracownicy umysłowi niższego szczebla (38%), ludzie z wyższym wykształceniem (38%), najlepiej sytuowani (35%), mieszkańcy największych miast (33%).

W tym roku prawie nikt nie zamierza spędzać Wigilii samotnie (plany takie deklaruje 1% badanych). Co ósmy ankietowany (12%) będzie w ten wieczór z przyjaciółmi, bliskimi znajomymi⁴, lecz dla zdecydowanej większości Polaków Wigilia jest uroczystością typowo rodzinną. Tego wieczoru pragną być razem niemal wszyscy małżonkowie (90%). Zdecydowana większość rodziców (84%) planuje wigilijną wieczerzę z dziećmi mieszkającymi pod wspólnym dachem, a prawie dwie trzecie (64%) - z dziećmi mieszkającymi

⁴ Jednak w środowiskach wielkomiejskich, młodzieżowych oraz wśród badanych w ogóle niepraktykujących niemal co piąta osoba (po 19%) planuje spędzić Wigilię w gronie przyjaciół lub bliskich znajomych.

osobno. Z kolei ponad dwie trzecie badanych mających rodziców (70%) zamierza świętować razem z nimi, deklaracje takie są rzadsze w stosunku do teściów (48%). Ponad dwie trzecie dziadków (69%) planuje wspólną uroczystość z wnukami, lecz wnukowie znacznie rzadziej mają takie plany w stosunku do dziadków (38%). Prawie co drugi Polak (47%) zamierza spotkać się tego wieczoru ze swoim rodzeństwem i tylko ponad jedna czwarta (28%) z rodzeństwem współmałżonka. Inni członkowie rodziny są znacznie rzadziej brani pod uwagę (22%), szczególnie jeśli są to krewni współmałżonka (10%).

Z uzyskanych deklaracji wynika, że zdecydowana większość Polaków zamierza spędzić tegoroczną Wigilię wyłącznie w kręgu najbliższej rodziny. Niewiele osób rozszerzy to grono o dalszych krewnych, przyjaciół lub kogoś potrzebującego wsparcia.

Porównanie Wigilii współczesnej i tej z czasów dzieciństwa w zasadzie świadczy o trwałości podstawowych tradycji wigilijnych w Polsce. Widoczne są jednak także pewne zmiany w przywiązaniu Polaków do niektórych zwyczajów, odnotowane również w naszych wcześniejszych badaniach.

Dzisiaj równie silne jak w czasach dzieciństwa respondentów jest przywiązanie rodzin do zwyczaju dzielenia się opłatkiem i składania sobie życzeń oraz spożywania tradycyjnych wigilijnych potraw. Tak samo często jak w dzieciństwie kultywowany jest także obyczaj odwiedzania grobów osób bliskich.

Pozostałe tradycje w mniejszym lub większym stopniu uległy osłabieniu. Zdecydowanie najbardziej zmalało przywiązanie Polaków do zwyczaju przebierania się w Wigilię za św. Mikołaja. Mniej rodzin dzieli się opłatkiem ze zwierzętami, mniej dba o włożenie siana pod obrus i czeka z rozpoczęciem wieczerzy na pierwszą gwiazdkę. Nieznacznie zmalała też liczba rodzin zachowujących zwyczaj ustawiania dodatkowego nakrycia dla niespodziewanego gościa, nieco mniej rodzin niż dawniej decyduje się na choinkę czy przestrzega zwyczajowej liczby wigilijnych potraw. Tylko obdarowywanie się prezentami jest obecnie nieco częstsze niż w czasach dzieciństwa ankietowanych.

Przemiany zaszły także w wigilijnych tradycjach religijnych - nieco mniej rodzin przestrzega w tym dniu postu oraz modli się lub czyta Pismo Święte, znacznie osłabło przywiązanie do zwyczaju wspólnego śpiewania kolęd, a szczególnie - do udziału w pasterce. Zmianom tym towarzyszą inne, świadczące o osłabieniu wspólnotowego wymiaru tradycji wigilijnych. Obecnie mniejsze jest przywiązanie do zwyczaju wzajemnych odwiedzin i osobistego składania sobie życzeń. Na szczególną uwagę zasługuje też fakt, że obecnie rodziny respondentów rzadziej niż w czasach dzieciństwa podtrzymują zwyczaj zapraszania na wieczerzę osoby samotnej lub ubogiej.

To, że Polacy w Wigilię coraz bardziej zamykają się na ludzi potrzebujących wsparcia, znajduje potwierdzenie również w ich tegorocznych planach wigilijnych. Wyniki naszego sondażu wskazują na załamanie się gotowości Polaków do przyjęcia pod swój dach kogoś samotnego lub ubogiego - zamiar taki deklaruje 11% badanych, a więc najmniej w całym ostatnim dziesięcioleciu.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA